
Milli Kitabxana

ΗƏBİBİ

ŞEİRLƏR

"ŞƏRQ-QƏRB"
BAKİ-2006

Milli Kitabxana

Bu kitab "Həbibə. Şeirlər" (Bakı, Yəzici 1980) nəşri əsasında təkrar nəşrə hazırlanmışdır

Toplayanı və tərtib edəni:

Əzizəğa Məmmədov

Redaktoru:

Aidə Paşayeva

894.361 I-dc21

AZE

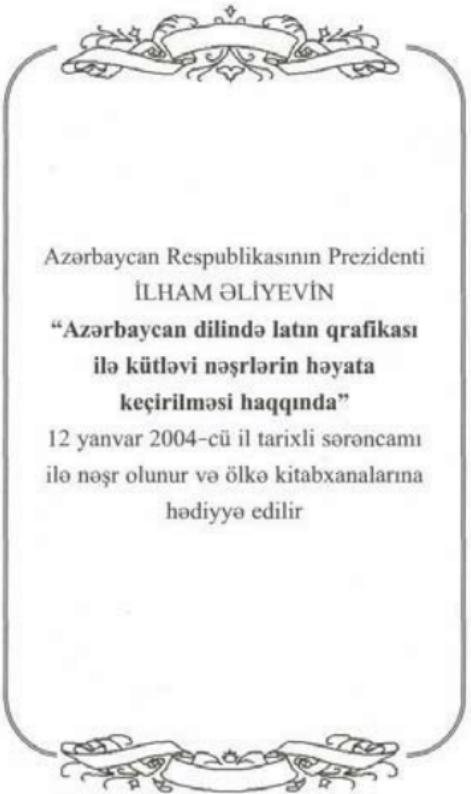
Həbibə. Şeirlər. Bakı, "Şərq-Qərb", 2006, 88 səh.

Külliyyatı bizə gəlib çatmamış, XIV əsrin görkəmli Azərbaycan şairi Nəsimi ilə XVI əsrдə yaşamış böyük Füzuli dövrləri arasında yetişən klassik Azərbaycan şerinin görkəmli nümayəndəsi Həbibinin bu kitabda qəsidiələri, qəzəlləri, müsəddəs və qitadən ibarət 47 seri toplanmışdır. Bu şeirlər müxtəlif mənbələrdən, ayrı-ayrı cünglərin səhifələrindən köçürülmüşdür. Sadə və rəvan dildə yazılmış bu şeirlərdə xalq poeziyasının böyük təsiri aydın hiss olunur.

ISBN 10 9952-34-019-2

ISBN13 978-9952-34-019-8

© "ŞƏRQ-QƏRB", 2006

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti
İLHAM ƏLİYEVİN
“Azərbaycan dilində latin qrafikası
ilə kütləvi nəşrlərin həyata
keçirilməsi haqqında”

12 yanvar 2004-cü il tarixli sərəncamı
ilə nəşr olunur və ölkə kitabxanalarına
hədiyyə edilir

FÜZULİNİ HEYRAN EDƏN ŞAİRİMİZ

XV əsrin sonlarında Azərbaycanda Ağqoyunluların: hakimiyyəti dövründə yetişən görkəmli şairlərdən biri də Həbibidir. Həbib onun təxəllüsüdür. Şairin əsil adına heç bir mənbədə rast gəlmirik. Nəsimi məktəbinin davamçısı olan, onun poetik ənənələrinə sadıq qalan Həbib, şeirlərində həyata nikbin baxışı, dünyəvi meyilləri inkişaf etdirmişdir. Lakin öz sənətkar qələmi ilə böyük Füzulini belə heyran edən şairin divanı və ya külliyyatı hələlik bize gəlib çatmamışdır.

Həbibi Azərbaycanda, Göyçayın Bərgüşad kəndində anadan olmuşdur. Onun həyatının ilk dövrü haqqında Şah İsmayııl Xətayinin oğlu Sam Mirzənin (1517-1576) 1550-ci ildə yazdığı “Töhfeyi-Sami” təzkirəsində məlumat verilmişdir. Yoxsul bir ailədə dünyaya gələn Həbib uşaqlığını çobanlıqla keçirmiş, bir təsadüf nəticəsində saray mühitinə düşmüş və Uzun Həsənin ikinci oğlu Sultan Yaqubun himayəsində tərbiyə alıb yetişmişdir. Sam Mirzə, Həbibinin uşaq yaşlarında ikən Sultan Yaquba rast gəlməsi hadisəsini xatırladaraq nağıl edir ki, bir gün Sultan Yaqub ovda imiş, yamacda otlayan quzuları görmüş və bunların kimə məxsus olduğunu öyrənmək üçün mülazimlərindən birini oraya yollamışdır. Həbibinin yanına gələn mülazim

Milli Kitabxana

quzuların kiminki olduğunu soruşmuşdur. Cavab almadıqda sualını bir daha təkrar etmişdir. Zəkalı və hazırlı cavab Həbibə ilə mülazim arasında səhbət belə olmuşdur:

Mülazim; - Bu quzular kimindir?

Həbibə; - Qoyunların.

Mülazim; - Kəndinizin böyükələri kimlərdir?

Həbibə; - Öküzlər hamidan böykdür.

Mülazim; - Mən onu soruşmuram, insanları qarşılayan kimlərdir, deyirəm.

Həbibə; - Sənin kimi əziz adam gəlincə onu qarşılayan köpəklərdir.

Bu cavablardan qəzəbə gələn mülazim türkçə deyir:

- Ay, nə çapaydım səni!

Həbibə;

- Çap gör ki, yoldaşların getdi, - demişdir. Mülazim bu səhbəti padşaha ərz etmiş və bu gənc çobanın hazırlı cavabı onun xoşuna gəldiyi üçün Həbibəni öz tərbiyəsi altına almışdır. Həbibə də zəka və istedadı sayəsində şair olmuşdur...

Şeir və mədəniyyətə yüksək qiymət verən Sultan Yaqubun (1478-1490) hakimiyyəti zamanı Ağqoyunlu dövlətinə Azərbaycan, İraqi-Əcəm, İraqi-Ərəb, Fars, Kirman və Şərqi Anadolunun bəzi sahələri daxil idi. Saraya gələndə Həbibinin 12-15 yaşlarında olduğunu fərz edə bilərik. Belə çıxır ki, şair 1470-1475-ci illər arasında doğulmuşdur. Həbibinin həmin tarixdə doğulduğunu ədəbiyyatşunas Salman Mümtaz (Sultanüşşüəra Həbibə. "Füqəra füyuzatı",

Nº3, 1921, səh.31-35), türk alimi Mehmed Fuad Köprülü ("Darülfünunun ədəbiyyat fakültəsi məcmuəsi". VIII c, sayı 5, İstanbul, 1932, səh.88), akademik Həmid Araslı (Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi. I c, Bakı, 1943, səh.186-187) və professor M.Y.Quluzadə də (Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi. I c, 1960, səh. 340-341) təsdiq edirlər.

1490-ci ildə Sultan Yaqubun ölümündən sonra hakimiyyət uğrunda Ağqoyunlu varisləri arasında yenidən ciddi ixtilaf başlandı. On ilə qədər davam edən bu didişmədən Səfəvilər hakimiyyətinin əsasını qoyan Şah İsmayıл Xətayı bacarıqla istifadə etdi. İsmayıл 1502-ci ilin əvvəlində Ağqoyunlular hakimiyyətinin birinci qolu olan Əlvənd Mirzə hakimiyyətini tamamilə mağlubiyyətə uğratdı. Bir az sonra Ağqoyunlu dövlətinin Sultan Muradın başçılıq etdiyi ikinci qolu üzərində də qələbə qazandı. 1502-ci ildə Səfəvilər hakimiyyəti adı ilə məşhur olan bu dövlətin siyasi mərkəzi Təbriz şəhəri elan edildi.

Ağqoyunluların hakimiyyəti devrildikdən sonra Həbibə Şah İsmayılin sarayında boyuk nüfuz qazanmış və hətta Məliküşşəralıq mövqeyinə qədər yüksəlmişdir. Azərbaycan dilində gözəl şeirlər yazan Şah İsmayıл Xətayının Həbibə kimi boyuk bir şairə yüksək qiymət verməsi də çox təbiidir. Bundan başqa, Sam Mirzə Şah İsmayılin Həbibəyə zarafatla "Gürzəddin" ləqəbini verdiyini qeyd edir ki, bu hökmədar şair ilə Həbibə arasındakı səmimi dostluğu və yaxınlığı göstərir.

1514-cü ildə I Sultan Səlim Səfəvi hökmdarı Şah İsmayıla müharibə elan etdi. Mənbələrdə göstərilir ki, Çaldıran müharibəsindən sonra Həbibi ömrünü Türkiyədə keçirmişdir. Lakin nə Azərbaycan, nə İran, nə də osmanlı mənbələrində şairin öz doğma vətənindən ayrılib Türkiyəyə getməsinin səbəbləri barədə dürüst məlumat yoxdur. XVI əsr osmanlı təzkirəcisi Aşıq Çələbi Sultan Bəyazid hakimiyyətinin sonlarında Həbibinin Türkiyəyə gəldiyini, "əhli-elm-şivə və səyahətpişə" bir şəxsiyyət olduğunu qeyd edir. İkinci Bəyazidin hakimiyyəti isə 1481-1512-ci illər arasında olduğundan Həbibinin 1512-ci ildən bir qədər əvvəl Türkiyəyə gəlməsi anlaşılır. M.F.Köprülü daha mötbər məlumat verir: "Bu xüsusda bizi aydınlatma biləcək bir tək mənbə "Camiünnəzair"dir. Bu mühüm məcmuəsini 1512-ci (hicri 918-ci) ildə tamamlayan Hacı Kamal oraya Həbibinin bir çox şeirlərini almış olduğundan şairimizin Türkiyəyə hər halda bundan bir kaç yıl əvvəl gəlmiş və şöhrətinin yayılmış olması icab edər. Buna görə Həbibi Şah İsmayılin məiyyətində təxmin olaraq 1502-1516 yıllar arasında bulunmuş olmalıdır" (göstərilən əsəri, səh.88).

Lakin mənbələrdə Həbibinin Səfəvi sarayındakı görkəmlı mövqeyindən əl çəkib Türkiyəyə gəlməsinin səbəbi, Türkiyədə necə yaşaması, İstanbulda və ya Anadolunun başqa şəhərlərində məskən salması barədə heç bir məlumat yoxdur. Həbibinin nə zaman öldüyü barədə də mənbələrdə heç bir qeydə rast gəlmirik. Lakin Lətfi onun I Səlim dövründə, yəni 1520-ci ildən əvvəl öldüyünü söyləyir.

Övliya Çələbi isə "Cəfərabad təkyəsi"ndə şairin dəfnindən bəhs edərək yazar: "Kəndusi əcəmdir (azərbaycanlı olmasına işarə edilir -Ə.M.). Şah Səlim əvvəlin nüdəmasındandır. Həqqa ki, pakizə eşarı vardır. Bu, Südlücedə Cəfərabad təkyəsində mədfundur" (İsmayıл Hikmət, Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi. I cild, Azərnəşr, 1928, səh.240).

Göründüyü kimi, bu məlumatlar Həbibinin Anadoluda da bir şair kimi böyük şöhrət qazandığını təsdiq edir.

* * *

Həbibi XIV əsr görkəmli Azərbaycan şairi Nəsimi ilə XVI əsrдə yaşamış böyük Füzuli arasında yetişən qüdrətli bir şairdir. Yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi, şairin əsərləri bizə tamamilə gəlib çatmamışdır. Həyat və sənətkarlığı barədə ilk və dəyərli məlumat verən Sam Mirzədən sonra Türkiyə təzkirəçilərindən Lətfi, Aşıq Çələbi və Həsən Çələbi, XVII əsrдə övliya Çələbi, XIX əsrдə Şəmsəddin Sami ondan qısa şəkildə bəhs etmişlər.

Həbibinin həyatı və yaradıcılığı haqqında bizim dövrümüzdə ilk dəfə 1921-ci ildə mərhum ədəbiyyatşunas Salman Mümtaz yazmışdır. O, Sam Mirzənin Həbibini haqqında fars dilində verdiyi maraqlı məlumatı Azərbaycan dilinə tərcümə etmiş və onu istedadlı bir şair kimi tanıtmışdır. S.Mümtaz çap etdirdiyi məqaləyə Həbibinin məşhur:

Gər səninçün qılmamasam çak, ey büti-nazik bədən,
Gorum olsun bu qəba, əgnimdə pirahan kəfən –

beyti ilə başlayan qəzəlinin və Füzulinin onun bu şerinə yazdığı təxmisi daxil etmişdir (göstərilən əsəri, səh.31-35). Oxuculara təqdim olunan bu "Şeirlər" kitabına isə şairin 47 şeri daxil edilmişdir. Müxtəlif mənbələrdən əldə edilən bu şeirlərdən yeddi bənddən ibarət olan müsəddəs (altiliq) Rusiya Elmlər Akademiyası Sankt-Peterburq bölməsinin Əlyazmalar şöbəsində (inv. №341), üç qəzəl Azərbaycan MEA-nın M.Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunda (A-340/11918) 1636-cı ildə tərtib edilmiş cüngün 54a, 59b, 112a vərəqələrində saxlanılır. Bunlardan aşağıdakı mətlə ilə başlayan iki qəzəl başqa mənbələrdə yoxdur:

Xabi-qəflətdən oyansun eşqi-dildar istəyən,
Bülbülü-şuridə olsun vəsli-gülzar istəyən.

(var. 54a)

və

Şol mübarək zatına işim sənadır, yə nəbi,
Asılık bimarına adın şəfadır, yə nəbi.

(vər. 112a)

Bundan başqa, Salman Mümtaz fondunda 4 qəzəl və Əlabbas Müznibin şəxsi fondunda isə 3 qəzəl saxlanılır.

Milli Kitabxana

S.Mümtazın arxivində olan aşağıdakı mətlə ilə başlayan iki qəzələ digər mənbələrdə rast gəlmədik:

Ey afitabi-dövlət, vey kövkəbi-hidayət,
Ey mətləyi-təcəlla, vey nuri-bibidayət.

və

Müstədam olğıl həmişə, ey gözəl xanım mənim,
Gözləri nərgiz, yüzü gül, zülfü reyhanım mənim.

(ƏYİ, arx.38, Q-4[1 14])

Əlabbas Müznibin şəxsi fondunda saxlanılan Həbibə şeirlərindən aşağıdakı mətlə ilə başlayan bir qəzəl başqa mənbələrdə yoxdur:

Ey ağızı qonçə, çöhrəsi gül, xətləri səmən,
Zülfü bənöfşə, hüsni çəmən, boyu yasəmən.

(ƏYİ, arx.37, Q-13(316])

Beləliklə, kitaba daxil edilmiş 47 şeirdən 42-si qəzəl, biri tövhid, biri müsəddəs, ikisi qəsidə və biri qıtədir. Buradaki qəzəllərdən çoxu isə M.F.Köprülü tərəfindən yuxarıda adı çəkilən XVI əsr müəlliflərindən Hacı Kamalın "Camiunnəzair" əlyazma məcmuəsindən seçilip çap edilmişdir.

Kitaba daxil edilən bu şeirlərdən aydınlaşır ki, Həbibə qəzəl tərzində daha çox müvəffəq olmuşdur. Onun qəzəlləri və bir müsəddəsi XV əsr Azərbaycan poeziyasının gözəl nümunələridir.

* * *

XIV əsrд Nəsimidən sonra, onun qüvvətli ədəbi təsirinə məruz qalan bir çox Azərbaycan şairləri kimi, Həbibinin yaradıcılığında da hürufilik özünü aydın göstərmişdir. Bundan başqa, XV əsr Ağqoyunluların və Şirvanşahların hakimiyəti zamanı vəhdəti-vücud, başqa sözlə, panteizm dünyagörüşü qüvvətlənmişdi. Bu dövrün şairlərində dini ehkamlara, etiqadlara qarşı mübarizə ümumi bir hal almışdı. Eləcə də, bu ayinlərdə sufiliklə heç bir əlaqəsi olmayan hisslər, düşüncələr panteist anlayışı ilə örtülüb, ona məxsus istilahlarla icra olunurdu. Bu dövrün başqa Azərbaycan şairləri kimi Həbibinin də üslubunda bir sadəlik, səmimilik özünü göstərirdi. Şah İsmayıл Xətayi kimi şairlər xalq ruhuna yaxın heca vəzni ilə şeirlər yazırıdı. Odur ki, Həbibinin ədəbi şəxsiyyət kimi təşəkkülündə XV əsr Azərbaycan ədəbiyyatının bu ümumi cəhətini aydın görürük. Lakin şairə Nəsiminin təsiri daha qüvvətli olmuşdur.

Həbibinin əlimizdə olan şeirlərində sufi təbirləri, istilahları tez-tez gözə çarpır. Burada olan eşq, aşiq, məşuq, meyxana, xərabat, cami-Cəm, vaiz və onun mürsidinin tənqidü şairin panteist dünyagörüşü ilə bağlı olub ilahi eşq anlayışına daban-dabana zidd idi. Azad düşünən bütün ədəbi simalar kimi Həbibi də öz şeirlərində insan ləyaqətini, mənəvi gözəlliyini, məhəbbətini din və təriqət ehkamlarına qarşı qoymuşdur.

Həbibi orta əsr elmlərini - nücum-astronomiyani, Şərq ədəbiyyatının böyük nümunələrini və eləcə də şahmat

oyunuñun gözəl bilirdi. Bu cəhətlər onun poeziyasında da əks olunmuşdur.

Həbibə yalnız Azərbaycanda deyil, İraqda yaşıyan poeziyaya, osmanlı-türk ədəbiyyatına da güclü təsir göstərmişdir.

Azərbaycan ədəbiyyatında Həbibə şeirlərinin Şah İsmayıł Xətayı, Füzuli, XVI əsrдə yaşamış Ruhi Bağdadi və XIX əsrдə İsmayıł bəy Nakamin yaradıcılığına müsbət təsir göstərdiyini də qeyd etməliyik. Bunlardan başqa Həbibinin: "Dün gördüm ol nigari-tərəbnakü ərcimənd" misrası ilə başlayan məşhur müsəddəsinə bir sıra Azərbaycan və türk şairləri nəzirələr yazmışlar.

Həbibə, eləcə də, Azərbaycan və Yaxın Şərq xalqlarının zəngin ədəbi irsi ilə tərbiyələnmişdir. Həbibinin bir sıra şairlərə, o cümlədən XV əsr Azərbaycan şairi Xəliliyə nəzirəsi vardır. Türk ədəbiyyatşunası Mehmed Fuad Köprülüün apardığı tədqiqata görə Həbibə, türk şairləri Şeyxiyə, Səfaiyə, Əhməd Paşa, Cəlaliyə, İbrahim bəyə, Öməriyə, Həmdiyə, Rəvaniyə, Ədniyə də nəzirələr yazmışdır.

Şah İsmayıł Xətayı öz qocaman müasiri məlküşşüəra Həbibinin şeir sənətinə çox yüksək qiymət vermiş və bu cəhətdən şairin Həbibiyə yazdığı nəzirələr maraqlıdır. Həbibinin daha sonralar Füzuli tərəfindən təxmis edilmiş məşhur qəzəlinə Xətayının nəzirə yazdığını:

Səndən özgə yarını olsa, ey pərvəş simtən,
Asitanın çevrəsində qoy ki, xak olsun bədən -

mətləli qəzəli diqqəti cəlb edir.

Milli Kitabxana

Yenə də Həbibinin:

Görəldən zülli-ənbərbarın, ey dust,
Pərişandır bu diləfgarın, ey dust –

mətləli başqa bir lirik qəzəlinə Xətayi:

Bu aləm hüsnüno heyrandır, ey dost,
Sənə bu qönçə ləb xəndandır, ey dost –

nəzirəsini aydın və səlis bir dildə yazmışdır.

XVI əsrə osmanlı-türk təzkirəcıllarından Aşıq Çələbi, Həbibidən bəhs edərkən onun elm əhli olduğunu göstərmışdır. Aşıq Çələbi bundan sonra onun öz əsərlərində sufi təsirini qeyd edib, müsəddəsindən aşağıdakı ilk bəndi nümunə gotirmiştir:

Dün gördüm ol nigari-tərəbnakü ərcimənd,
Kafur əliylə dəstələnmış ənbərin kəmənd,
Baxdim şikənci-türrəsinə zarü müstəmənd,
Bir şəxsi-natəvan oturur gardənində bənd,
- Kimdir bu miskin, ol no rəsəndir? - dedim, dedi:
- Züllim kəmondi tutsağı canindurur sənin.

Həbibinin bu şeri Füzulinin ən məşhur şeirlərindən biri olan və:

Dün sayı saldı başına bir sərvi-sərbülənd
Kim, qəddi dilrüba idi, rəftarı dilpəsənd –
beyti ilə başlayan müsəddəsinin yaranmasına səbəb olmuşdur.

Həbibinin müsəddəsinə nəzirə yazanlar XV-XVI əsrдə yaşayın şairlər ilə məhdudlaşmamışdır. Həbibiyə təqlid və nəzirələr yazılması XIX və XX əsrin əvvəllərinə qədər də davam etmişdir.

XVI əsrin birinci yarısında yaşamış görkəmli şair Ruhi Bağdadının nəzirəsində deyiliş tərz, işlətdiyi kəlmələr və hissələrinin ifadəsi baxımından Həbib və Füzulinin təsiri açıq-aydın hiss olunur.

Yenə də eyni əsrдə yaşamış təzkirəçi Lətfi şairin özünəməxsus bir "tərz və üslubu" olduğunu söylədikdən sonra ona bəslədiyi rəğbəti göstərmişdir. Bu sözlərə əlavə olaraq, Həbibinin Füzuli tərəfindən təxmis edilən məşhur qəzəlinə yazdığı gözəl bir nəzirəni də qeyd etmişdir. Az sonra Türkiyə təzkirəçilərindən Həsən Çələbi isə iki əvvəlki təzkirənəvislərin dediklərini yalnız ümumiləşdirə bilmişdir. Təzkirəçilərdən sonra Türkiyədə Hacı Kamal tərəfindən Həbibinin 1512-ci ildə tərtib olunmuş "Camiünnəzair" (Nəzirələr məcmuəsi) əsərinə yazılan nəzirələri də qeyd etmək lazımdır. Bunlar XVI əsr şairlərindən Nişançı Cəfər, Çakəri, Səfai, Nişani, Həyatı, Tutmacı kimi şairlərin nəzirələridir.

* * *

Həbibinin dili ilə əksər halda xalq ifadə tərzinə yaxın, sadə və bədii, əksəriyyətin anlaya biləcəyi poeziya dilidir. Burada çətin anlaşılan ərəb və fars tərkibləri azdır, şeirlərində ən zəruri hallarda ağır tərkiblərə yol verilir. Həbib şeirlərində dilin təbiiliyinə, canlılığına, sadə və aydın yazılı-

Milli Kitabxana

masına meyil göstərmişdir. Bu baxımdan aşağıdakı misralara diqqət edək:

Mən deməzmiydim ki, bir gün ağlıyasıdır gülən?

Səadətli ayağınun tozu hər başa kim qonsa...

Tutam ömrüm kimi zülfün ucun bərk...

Al əlindən ayağı, qoy ayağında başunu...

Dərdinin dərman yerində görmüşəm.

Aşiqin yanmaqdan özgo dordino dərmanı yox.

Can verib bir can üçün yansa Həbib, qəm deyil.

Gözdən axan cigərdəki qanındırur sənin... və s.

Həbibinin şeirlərindən gətirilən belə sadə, səmimi, xalis Azərbaycanca deyilmiş misralara, xalq ifadələrinə onun başqa şeirlərində də tez-tez rast gəlmək olar.

Həbibinin əldə edilən şeirlərini çapa hazırlarkən şairin dilinə xas olan söz və ifadələr olduğu kimi saxlanılmışdır. Məsələn, kitabda işarə əvəzlilikləri əslində olduğu kimi: ol, şol, şu, ana (ona), anda (onda), anunçün şəklində yazılmışdır. Yalnız "mana", "sana" əvəzlilikləri yerinə görə iki formada mana - mənə, sana – sənə şəklində getmişdir. Ayrı-ayrı sözlər mətndə olduğu kimi: tapun (səcdə), başun (başın),

Milli Kitabxana

bərü (bəri), əlümə (əlimə), yürək, ayrıuq (qeyri, artıq), yanağun, yüzün; müxtəlif feil formaları mətndə olduğu kimi: ur (vur), edib, doğıldan (doğulan andan), görüngil (görünginən), yaşarduqca (yaşadıqca) və s. şəkillərdə getmişdir.

Həbibi şeirlərində fonetik cəhətdən diqqəti cəlb edən bir çox sözlərin əvvəlində işlənilən cingiltili "q" samiti mətndə olduğu kimi qamu (hami), qaçan (haçan) şəklində saxlanılmışdır.

Şeirlərin mətnlərində bəzən qafiq və rədif xətalarına da rast gəlmək olur. Belə hallar Həbibi şeirlərində yalnız bir nüsxəsində olduğu üçün bərpa olunmadı. Bir-iki yerdə beytlərin daxilində oxunulmayan və bəzən də yanlış yazılan misralar üç nöqtə (...) ilə əvəz edilmişdir. Eləcə də misra daxilində bərpa edilən sözlər orta mötərizəyə [] alınmışdır.

Kitabın sonunda şeirlərdə işlədilən ərəb, fars sözlərinin, çətin anlaşılan arxaik kəlmələrin, tərkiblərin lüğəti verilmişdir.

Əzizağa Məmmədov

Tövhid

Ədəmdən ta ki, aləm oldu peyda,
Bulunmadı tapuna mislü həmta.
Sana kim bənziyə, ey dirlüba, kim
Ki, sənsən o əltafi-əsli həyula¹.
Xəyalın xeylidür, ey şahi-əzəm,
Edən canü könül mülküni yəğma.
Pərişan zülfinin sevdalarından
Dimağım doldu fasid fikri-sevda.
Ləbi-ləlin fəraqından axıbdır
Gözüm hər dəmbədəm xuni-suvəyda.
Gözüntək görmədi bir fitnə əngiz
Olaldan dövri-aləm çeşmi bina.
Görəldən nərgisi-məxmurin, ey dust,
Cəhan xalqına oldum məstü rüsva.
Cəhanda qalmadı bir zərrə zülmət,
Olaldan gün yüzün nuri hüveyda.
Cəmalin müşhəfin eynim görəldən,
Könülə rövşən oldu sirri-əsma.

¹ Misrada vəzn xətası vardır.

Milli Kitabxana

Yüzündür ayəti-Səbülməsani,
Sözündür xud əsəh-əsmai-hüsna.
Xətü xalindürür əbcəd hürufi,
Oxudun Lamü Badir, Kaf ilə Ha.
Qiyamət qamətini görən eydür:
Bəlamidir bu, yaxud qəddi-bala.
Yüzünü hər ki, gördü barəkallah,
Dedi: zi hüsn içində vəchi-ziba.
Yüzündür cənnəti-firdövsi-əla
Ki, Ta ha oxur onda haqq taala.
Şu kim tövhidə qaildir əhəd der
Sənə, ey hüsn içində fərdi-yekta.
Xəti-yaqutini can müşhəfində,
Həbibə, dəsti-qüdrət etdi inşa.
Vücudi-kainatın cümlə sənsən,
A cudi binəhayət, fəzli-mövla.
Həqiqət sənsən, ol məzhər, həqiqət
Ki, məzhədir sənə sər cumlə aşya.
Əgər aşiq və gər məşuq sənsən,
Gəh Adəm qorsan¹ adın, gəh Həvvə,
Gəhi Məcnun olursan Leyli iççün,
Gəh olursan geri Məcnuna Leyla.
Gəhi Vamiq, gəhi Əzra olursan,

¹ Qoyarsan

Gəhi Yusif, gəh olursan Züleyxa.
Gəhi Əhməd, Əlisən, gəh Xədicə,
Gəhi Məryəm olursan, gəh Məsiha...
Gəhi surət olursan, gəh məni.
Gəhi əsma olursan, gəh müsəmma.
Eşidir bu sədayı xalqı-aləm
Ki, səndədir səməna və ətəna.
Günəşdən kəndözünü zahir etdin,
Qamu şeydə görəməz leykin əma.
Dü aləmdə nə kim var cümlə sənsən,
Əgər əsfəl əlavü, yaxud əla.
Görünürsən bu kəsrət aləmində,
Bəsirət əhlinə pünhanü peyda.
Səni hər şeydə gördü çün Həbibə,
K-o layi nəfy edüb, eydür ki, lilla.
Bilürsən k-ol fəqiri müstəhəqdir,
Nola hüsnün zəkatın etsən ita.
Təmənnayı visalındır, həmin bəs,
Əgər imruz əlavü, yuxu¹ fərda.
Anın məqsudi sənsən gecə-gündüz,
Səni səndən edər hər dəm təmənna.
O huri-cənnətü rizvani anmaz,
Edəldən rövzəyi-hüsnün tamaşa.

¹ Yaxud

Qəsidiələr

Müavin mana ol Sübhan olursa,
Bədəndə ruhi-qüdsi can olursa,

Tutam ömrüm kimi zülfün ucun bərk,
Nigara, vəslinə dərman olursa.

Çü cövhər dür saçam ol dəm gözümdən,
Xəyalın lütf edüb mehman olursa.

Necə etsün qərarı can saçınla
Ki, sir nə əhdü, nə peyman olursa.

Sən ol sultani-cansan, ey diləfruz
Ki, qapında siğar, min xan olursa.

Nə qəm, sən Xosrovin min cani-Şirin
Səri-zülfində sərgərdan olursa.

Milli Kitabxana

Yüzün nuri edər şəksiz hidayət,
Saçın küfri mənə iman olursa.

Səadət bulur ol dəm nəhs-i-əkbər,
Qapunda, ey Günəş, dərban olursa,

Şu fəttan eyninin eyninə gəlməz,
Ucundan dəmdə yüz min qan olursa.

Rüxün şəminə qarşı canı hər dəm,
Nola pərvanəvəş büryan olursa.

Rüxün, zülfün görüb oldum müsəlman,
Olur min illik ol rühban olursa.

Əgər dünyadəvü üqbadə sənsən,
Həmin cana əzimüşşan olursa.
Oxur can müşhəfini bigüman, ol
Xətü xalın kimə bürhan olursa.

Görən şol vəchi-zibani, nigara
Nola gar valehü heyran olursa.

Nə sultansan ki, qapunun gədəsi
Durur, min Xosrovü Xaqan olursa.

Erəm ruzi-visalə, ey məhi-növ!
Şəbi-hicranına payan olursa.

Dü aləmdə qəni ola fəqirin,
Qapundan fəzl ilə ehsan olursa.

Qamu dərdü fəraqindən həmin bəs,
Bu aşiq dərdinə dərman olursa.

Həyati-cavidan bula Həbibi,
O qasıń eydinə qurban olursa.

2

Əla, ey dilbərim, yarıım, xərabat,
Dilü can içrə dildarım, xərabat.

Bu viran dil sarayı vəsl əlilə
Yap, ey lütf issı memarım xərabat.

Məni zar etməsün, de, xari-hicrin,
A can bağında gülzərim, xərabat

Məni şol cami-meydən məst eylə
Ki, sənsən sətri-əsrarım, xərabat.

Milli Kitabxana

Mənim bu mənliyim, mülkümü yoğma
Çün etdin, türkü tatarım, xərabat.

Məhəllən gülxanının güşəsidir,
Sığincım, bürcümü barım, xərabat.

Girov olsun da piri-meyfırış
Mürəqqə, cübbə, dəstarım, xərabat.

Ümidim bad etmə, badə vergil,
Ey abu xakimü narım, xərabat.

Ənasır, şəş cəhatü həft kövkəb,
Bu doqquz çərxi-dəvvarım, xərabat.

Əgər sufi vicudi nur olursa,
Hədisü nəqlü əxbarım, xərabat.

Kəlamü hikmətü elmi-lədünni
-Mənim mehrimdir, ənvarım, xərabat.

Bəyanü məntiqü qanuni-heyət,
Qəzəl, qövlilə əşarim, xərabat.

Dəfə neyü udu şəsta çəngü bərbət,
Mənim təsnifi-ədvarım, xərabat.

Milli Kitabxana

Məşami-canə ətrin buyun irgər,
A tibb ənfas, əttarım, xərabat.

Şu firovni gözünlə qarə zülfin
Olaldan bərү səhharım, xərabat.

Dəli-divanə oldum məst gözündən,
Bil, ey danayı-buşyarım, xərabat.

Həbibi niyc ed istiğfarü tövbə¹
Ki, əzəldən oldun əhranın, xərabat.

Könül çirkin yu getsin Fəzl əliylə,
A tahir, pak əbharım, xərabat.

Məni bu ikilikdən birə irgər,
A həftü pəncümü çarım, xərabat.

¹ Necə istiğfar və lövbə edə

Qəzəllər

I

Dərdi-eşqə hər ki, ol dəmsaz ola
Ol gərək labüb ki, əhli-raz ola.

Aşıqi-sadiq odur məşuqunun
Yoluna can tərk edə, sərbaz ola.

Dəmdə min gəz qal edərsə aşiqi,
Qəmzəsi məşuqunun xud az ola.

Aşıqa, cövrü cəfavü dərdü qəm,
Zövqü şadi, hüsnü xülvü naz ola.

Hər məzəllət ki, irişə məşuqdən,
Aşıqə xud ol qəmu ezaz ola.

Aşıq anda necə tövbə edə kim,
Abü səbzə, şahidü mey saz ola.

Milli Kitabxana

Erişəməz şol hümanın zülfinə
Mürğı-dil gər şahinü şahbaz ola.

Ey Həbibi, xoşdürür cami-şərab,
Xassə kim, məhbubi xoş avaz ola.

2

Hər kimə həmrəh Fəzlullah ola,
Ana fəzli-feyz ol Allah ola.

Hər nə kim edər kişi, ey yol əri,
Ol gərək kim, həsbətən lillah ola.

Eşqi-məşşəqə qul olan sidq ilə
Dünyəvü üqba içində şah ola.

Aşıqin işi gərək şamü səhər
Virdi həsrət göz yaşılə ah ola.

Bu üfüqdən hər sitarə kim doğar,
Mehri-aləm can gögündə mah ola.

Nur ilə röşən ola bu kainat
Ol səadət nəcmi Şəmsullah ola.

Milli Kitabxana

Vəchi-adəmdir sirati-müstəqim,
Ana doğru getməyən birah ola.

Etməyən səcdə mələkvəş adəmə
Divi-məlun, asiyi-gümrah ola.

Öldürür sultan iki aləmdə bəs,
Çün Həbibə hər ki, Abdullah ola.

3

Sünbüл saçın gül yüzüнə çünkим niqab olur, şəha,
Pünhan olan gözün ol dəm şol afitab olur, şəha,

Ləlü-ləbi-yaqutuna can necə taşnə olmasın,
Çünkim anın hər qatrəsi dürri-xoşab olur, şəha.

Yüzünə Zöhrə, Müştəri, Mehr ilə Mah ögünməsin,
K-ol günəşin bir zərrəsi min mahtab olur, şəha.

Mehrinlə kinən odunu canım içində yaxalı,
Eynül-yəqin yerin yüzü eynimdən ab olur, şəha.

Ol dəm ki, sən nuş edəsən cami-səfayi Cəm kimi,
Ləlinə cam erdüğünə bağrim kəbab olur, şəha.

Milli Kitabxana

Nəzr etdüğün bir busayı dərvış üçün etsən əda,
Vallahi kim, andan sana min-min səvab olur, şəha.

Ləlündürür ehya edən hər dəm o bicismi, vəli,
Sərxoş gözündən sayru can məsti-xərab olur, şəha,

Abi-zülali-vəslinə şol rəsmə təşnədir bu can,
Kim gözlərimə bu cəhan eyni-sərab olur, şəha.

Bağrim qanını gözlərin hər dəm, Həbib, tökdüğü,
Budur ki, rəngin ab ilə ol xoş xizab olur, şəha.

4

Türreyi-tərrarını sən edəlidən piçü tab,
Canü dildən səbrü aram getdi, gəlməz gözə xab.

Valehü heyran olur, hər kim görür gün yüzünü,
Sən necə hurü mələksimə bəşərsən, ey şəbab.

Ruxlarınlə arizin hər kim görürsə der rəvan,
Zi əcəb qüdrət ki, atəş yanarı həm axar ab.

Pərtövi-hüsünü cəmalın aləmi rövşən qılır,
Sən doğaldan can gögündə, ey qəmərrux, afitab.

Milli Kitabxana

Ol siyəhdil mənlərindən əqli-dildir münfəil,
Şol pərişan sünbülündən cana irəz iztirab.

Şəhpəri-ərş-asıyanın, yəni əomzən, ey sənəm
Məkr ilə yıxdı cəhanı, [aləmi] qıldı xərab.

Ey Həbibi, ol həbibin dərdi-eşqi-suzunu
Canü könlün yoldaş eylə kim, budur xeyrül-məab

5

Şu kafər çeşmi gördüm İstefadə,
Ülumi andan etdim istifadə

Ki, ana bənzər dəxi bir büt bulunmaz
Xətavü Çinü Rumü İstivadə.

Şu kəcbaz zülf aldı iki ruh müft,
Dəxi sürməzdən ol xali piyadə.

Sən, ey saqi, əlümə sun, səhər dur,
Səbu - sağər, piyalə - cami-badə.

Düz, ey mütrib, rübabü çəngini rast
İraqü İsfahan ilə Nəvadə.

Milli Kitabxana

Gəl, ey sufı, iki kövnin səfasın
Dilərsən, istə, bul cami-səfadə.

Anın çün hörməti məlum olundu
Kitabi-İsa, Musa, Mustafadə.

Dolaşdı can səri-zülfünə yarın,
O müşkil üqdəyi istər güşadə.

Bu könlüm dərdimi sordum təbibə,
Ləbidir, der, dəva darüşşəfadə.

Həbibi, gər dilərsən ömri-baqı,
Özünü fani et darül-fənadə.

6

Erdi qulağıma səhər çün hayü huyi-meykədə,
Dər xastəm, kərdəm səfər ma niz suye meykədə¹.

Rəftəm dər an meyxanəra, didəm bəsi divanəra,
Hər dəm peyapey mikəşəd, əz xom səbuye meykədə².

¹ Qalxıb, biz də meyxanəyə səfər etdik.

² Gedib o meyxanədə bir çox divanə gördüm, hər ləhzə meyxanənin küpündən dalbadal içirdilər.

Milli Kitabxana

Bir dəm təfərrüç eylədim, çün ol məqami-alıyı,
Dərhal məst etmiş məni gördüm ki, buyi-meykədə.

Piri-muğanın yüzünə tuş oldu ol dəm gözlərim,
Dedim: nədir rahi-nicat, ey abi-ruyi-meykədə.

Qıldı nəzər çün halımə, bir dolu sundu əlimə,
Dedi təbəssüm edərək: künçi-kədüyi meykədə.

Ol cami çün nuş eylədim, bu əqli sərxoş eylədim,
Görüb təəccüb eylədi cümlə əhli-kuyi-meykədə.

Sən məntiqin dərsin mənə söyləmə, ey müfti, dəxi,
Hər müşkili təhqiq edər, çün güftü guyi-meykədə.

Şol Kəbəyi təzvir ilə, ey arizu edən kişi,
Olmaq dilərsən can əmin, et arizuyi-meykədə.

De Ruhi-Qüdsi bülbü'lə, taki edə hərdəm gülgül,
Xamus etməkdir müdəm, gördün ki, xuyi-meykədə.

Etgil təharət, ey fəqih, qüsəsl eyləgil pakü lətif,
Xoş bu rəvan sovidürür çünki abi-cuyi-meykədə.

Milli Kitabxana

Təblü ələm meyxanəyə çək, gəl səhər dur şahvar,
Gördüm ki, çün eylər xuruş sümayi-nayi-meykədə.

Məndən eşit doğru xəbər, edəm sənə söz müxtəsər,
Sən, ey Həbib, dur səhər, et cüstücuyi-meykədə.

7

Bir dəm salınsa çün ol sərvi-rəvan çəməndə,
Gözüm edər həzaran abi-rəvan çəməndə.

Şövqinə gül yüzünün hər dəm həzar dastan
Edüb bu bülbüli-can, eydür şu an çəməndə.

Zülfən görəli sünbü'l, gülgün yüzünü lalə,
Hər dəmdə eklədərlər sevdavü qan çəməndə.

Buyi-saçundan erdi badi-bahara çün kim,
Sərməstü dəngü heyran oldu dəvan çəməndə.

Vehyi-rəmim olanlar yöhyil-izam olurlar,
Sən bir nəfəs urarsan ol dəm rəvan çəməndə.

Dövri-zaman içində görmədi bir bəşər heç
Səncileyin pəri-rux, huri-cinan çəməndə.

Şol tiri-qamətini sərvî görürsə doğru,
Qaşm kimə əgilür, olur kəman çəməndə.

Məşuqə eyni sənsən, ey eşq əri Həbibi,
Gərçəksən aşiqanə ol canfəşan çəməndə.

Tut saqinin əlini, qoy başunu ayaqda,
İç cami-eşqi, məst ol sən bu zaman çəməndə.

Dur səhər, ey saqiyi-can, bir qədəh mey sun bızə,
Gözlərin çünkim yedirdi, sehr edib, əfyun bızə.

Valehü biəqlü sərxoş, məstü heyran olmuşuz,
Görünəli şol gözü nərgis, yüzü gülgün bızə.

Ruxların şol cami-Cəm git-i-nümadır kim yəqin,
Rövşən ol yüzdən görünür xalıqi-biçün bızə.

Pür edüb peymanəyi, saqi, əlümə sun müdam,
Nuş edəlüm, kim bilür, neydə bu çərxi-dun bızə.

Ol səfa camın peyapey nuş edəlüm, ey həkim,
Çunki ol piri-muğandan oldu bu qanun bızə.

Şol ləbi-yaqtini qut etməkiçün canına,
Dəmbədəm yedirdüyü qandır dili-pürxun bizə.

Ey Həbibi, əqli qoy, tut cami-eşqi hər nəfəs,
Şöylə layəqəl əli gör kim gülə Məcnun bizə.

9

Dur uru, ey saqiyi-məhru bizə,
Sun bərü bir qaç qədəh vinu¹ bizə.

Ləblərindir gərçi kim, tiryaki-can,
Əfi zülfin içirür ağu bizə.

Gün yüzündən şadı xəndandır könül,
Saçların əbri salar qayğu bizə.

Eyni-aşubi-cahandır gözlərin,
Afəti-can oldu ol cadu bizə.

Rövzəyi-hüsni-camalın görəli,
Hasil oldu cənnəti-minu bizə.

¹ Çaxır, şərab

Milli Kitabxana

Gərçi kim səhmi-səadətdir qaşın,
Ox edər tiz ol kəman-əbru bizi.

Dür dişinlə ləli-nabun zövqini
Verməz, ey can, laləvü lölö bizi.

Abi-heyvan çeşməsindən dadlıdur,
Versə ləlin çün bir içim su bizi.

Rəhzəni-candır, Həbibə, xaki-dust,
Vəh ki, edər ol dil siyəh hindu bizi.

10

Şol mübarək zatına işim sənadır, ya nəbi,
Asılık bimarına adın şəfadır, ya nəbi.

Ayağın toprağının qədrin nə bilsin hər kişi,
Kun-fəkan ol toprağı kəmtər bəhadır, ya nəbi.

Ey günəş yüzlü həbib, hər kim səni həq bilmədi,
Danla məhşərdə anım yüzü qəradır, ya nəbi.

Çün sənin xoşliğina yaratdı sane-aləmi,
Ayağın toprağına aləm fədadır, ya nəbi.

Bu Həbibə xəstəyə qılğıl şəfaət ruzi-həşr,
Çünki əslində səninlə aşinadır, ya nəbi.

Ol zaman kim məst qıldı çeşmi məxmurun məni!¹
Xaki-pakə ol dəm etdim, mən fəda canü təni.

Əqlimü fikrim dağıldı, bir yerə cəm olmadı,
Bu pərişan könlümün olalı zülfin məskəni.

Bu cəhanü can dimağın tazəvü xoşbu edər,
Dəprədə badi-səba çunkim şu zülf-i-müşkini.

Ey şahənşahi-cəhan,vey padşahi-insü can,
Gör bu bipa, sər-fütadə qandə qalmış məskəni.

Sən məni bir dəmdə min gəz öldürürsən kövr ilə,
Bir nəfəs mən şükrü həmddən qeyri anmazam səni.

Yığmagil ğəm ləşgəriylə, billah, ey sultani-can,
Görəli can Kəbəsində çün o vəchi-əhsəni.

Bu Həbibə surəti-rəhmanə edər səcdəsin,
Bu viran dil kim olubdur, gənci-eşqin məxzəni.

¹ Bu qəzel vəzn və qafiyə etibarilə nöqsanlıdır.

Billah, ey sərvi rəvan, durgil səhər, gül şən degül,
Gün yüzün şəmi öñündə ta gülə gülşəndə gül.

Cümlə aləm gülşən olsa, gülsə hər dəm yüzümə,
Çün gülər yüzün mənə gəlmiyə, ol gülşən degül.

Rövzəyi-hüsnnü cəmalın ərz edəldən, ey sənəm,
Güldü bağı lalə, nəsrin, süsənү gülşəndə gül.

Bitirəldən gülsitam, bağbani-kainat,
Bitmədi bir gül yüzün misli dəxi gülşən degül.

Lalə yüzün həsrətindən oda yaxar içini,
Qönçə ləlün qeyratindən su olar gül şən degül

Sünbülin vəsfin səbadən eşidübdürür məgər,
Anın üçün yelə verür xirmənin gülşəndə gül.

Bu Həbibə irişəldən növbəhari-vəslüñə,
Aləm ana cənnət oldu, yalnız gülşən degül.

13

Fəzli-fəyyazi-əzəl çün eylədi feyzini am,
Saqiya, dur cami-Cəm sun, sübhdürür, vəssəlam.

Sufiya, qoy nəngü nami, cami-safi nuş qıl,
Saqiyi-məhru əlindən, aşıqa, sən alma xam.

Könlünün ayinəsini hər nəfəs pak eyləgil,
Şol müsəffa ab ilə bu yengini anun müdəm.

Meykədə içrə muqim ol, der isə piri-muğan,
Sən anun dür kimi sözün sima qıl, al ələ cam.

Rətbü yabis sözü qoy vaiz dimağın xuşgünü,
[Gərmü]-tər et cami-Cəmdən kim budur xeyrül-kəlam.

Ey Həbibə, sən müdəm iç şol şərabın camını,
Anun əsrarını saxla, bilməsənlər xasü am.

Dur uru, ey saqi, billah, xoşxiram,
Cami-Cəmdən nuş edüb sərxoş həram.

Ləli-yaquti rəvani lütf edüb,
Sun əlümə ödəvüz bəzmi-müdam.

Gün yüzünlə zülfə-şəbrəngün, a dost,
Virdimü zikrim olubdur sübhü şam.

Ey qəmərrux, şəmsi-can, saqi, saqın,
Puxtə olmuş aşiqini etmə xam.

Səbzəvü abü hərifü sazü mey,
Budürür əsbabi-işrət, vəssəlam,

Hazır ikən dur içəlüm durmadan
Kim, gedər Cəm taxtdan uşanur bu cam.

Söhbəti bir xas edəlim yar ilə,
Müttəli olmasın ana heç avam.

Milli Kitabxana

Cəhd qıl, sənligi səndən zail et,
Şol müsəffə ab ilə sən, ey qulam.

Ey Həbibi, hali olma bir nəfəs,
İç şərabı il on iki ay tamam.

15

Bir səhər piri-muğanı çün ziyarət eylədim,
Ayağında baş qodum¹, çox-çox ibadət eylədim.

Bir əcəb rətli-giran sundu əlümə piri-məst,
Aldım içdim, canü dil mülkün imarət eylədim.

Çün məni məst eylədi ol rətlilə piri-muğan,
Mən dəxi mütriblə saqiyə işarət eylədim.

Mütriba, rast gu nəvadə çün düzətdir çəngini,
Akifi-meyxanəyə çünkim bəşarət eylədim.

Cəm olub kaşanə içrə, nuş qıldıq cami-mey,
Sayiqi-məhruyi gördüm, çox şətarət eylədim.

¹ Baş qoydum

Milli Kitabxana

Canü könlü, əqlü dini cümlə verdim saqiyə,
Şol ziyangər sofiyə sankim xəsarət eylədim.

Pürgüşayış olduğumu gördü, der: ey binəva,
Çox sevimmə, cismü cani yoxsa qarət eylədim.

Eşidüb pirün sözün, içtüm hüzuri-qəlb ilə,
Cümlə isqati-səlatimə kəfarət eylədim.

Bir zaman çün sakini-meyxanə oldum pır ilə,
Nəfsi-şum əyyamını xeyli həqarət eylədim.

Pirimün bir cürəsinə satmam iki kövni mən,
Ey Həbibə, key bilürsən xoş ticarət eylədim.

16

Ey dustan, (ey dustan) yarım mənə uymaz, nedim?¹
Ömrüm kimi getdi rəvan şol şəmi-can qıymaz², nedim?

Hərdəm nəzər pak eyləyüb, baxsam cəmali-ayinə,
Günəş yüzü ayinəsi ayına göz doymaz, nedim?

¹ Nə edim

² Mətndə "göyməz" getmişdir.

Milli Kitabxana

Şol fitneyi-dövri-qəmər, eyni bəladır kim məgər?
Sərxoş olub, qəmlər içər, netdüğünü¹ duymaz, nedim?

Ol dil siyəh, fəttan firəng, hər ox kimi atar bidirəng,
Doğru rəvanə irisür, ayruq gözə qıymaz, nedim?

Can bülbülü hər sübhü şam əfəganü ah eylər müdam,
Ol qönçələb, gülruk qulam, cün şəminə qoymaz, nedim?

Bir dəmdə min canü cəhan tərk eylər olsam yoluna,
Ol alihimmət dilbərüm minin birə saymaz, nedim?

Yarın qapusunda müdam, xar olduğum budur ki mən,
Doyer kişi hər nəsnəyə, bu cürmünə doymaz, nedim?

Ey nasibi-müşfiq, bize pəndü nəsihət eyləmə,
Kimsə əzəldə yazılın yazıyu cün yuymaz, nedim?

Şeyxim, o can saqisinün sərxoş gözündən məst olan,
Mərdümləri iki cəhan xalqi dəxi duymaz, nedim?

Sən, ey Həbibi, cami-mey nuş eylə, çaldır, cəngü ney,
Gördüm ki, ol settarı ney qullarına qıymaz, nedim?

¹Nə etdiyini

Can alıcı xuni gözün bir dəm aman verməz, nedim?
Dil-xəstəyə kirpiklərün ol dəxi can verməz, nedim?

Şirin ləbüñ əsrarını Ruhül-qüdüsən sordu can,
Der ol qeybün sirridir, namü nişan verməz, nedim?

K-ol vaizin əfsanəsin, saqi, sun ol cami-Cəmi,
Gördün yəqin kim bu zaman dövri-zaman verməz,
nedim?

Gərçi ənəlhəq sərrini zərrati-aləm söyləşür,
Eynin kimi rövşən xəbər, bir şey əyan verməz, nedim?

Ol ləzzəti kim canıma ləli-rəvan bəxşin verür,
Vallahi, anın zövqini canü cahan verməz, nedim?

Ey səbzeyi-can gülşəni, sərvi-rəvanın lütfini
Bağı-behiştü [...] huri-cinan verməz, nedim.

Şol cami ki, sundun müdam, cani-Həbibiyə müdam,
Ey saqi, məhru çün qulam, pirü cəvan verməz, nedim?

Müstədam olğıl həmişə, ey gözəl xanım mənim,
Gözləri nərgiz, yüzü gül, zülfə reyhanım mənim.

Gün yüzün gördükcə, vallahi, bu könlüm şad olur,
Həq səni var eyləsün, dövləthi sultanım mənim.

Sən fəraigət, şadü xürrəm, mən qılıram nalələr
Xoşmidir, dilbər, sana bu ahü əfəganım mənim?

Həsrətindən xəstə oldum, dərdimi bilməz təbib,
Dilbəra, vəslindədir, var istə dərmanım mənim.

Ey Həbibim, iştə əgori mədhini təkrar edəm,
Bülbülü-şuridənəm, sənsən gülistanım mənim.

19

Mən ki, ləlin can yerində görmüşəm,
Dərdini dərman yerində görmüşəm.

Tiri-qəmzən zəxmini candan rəvan
Mərdüm axar qan yerində görmüşəm.

Milli Kitabxana

Xaneyi-gözdə xəyalın kölgəsin,
Şükr kim, mehman yerində görmüşəm.

Gün yüzündə küfri-zülfin, ey sənəm,
Mən yəqin iman yerində görmüşəm.

Müshəfi-hüsнündə xəttü xalını
Hərbəhərf Quran yerində görmüşəm.

Qaşların yayınə kim eyd ayıdır,
Canları qurban yerində görmüşəm.

Hər nə kövr etsən, Həbibi, lütf ilə,
Hüsni-xülv ehsan yerində görmüşəm.

20

Saqı, səhərdir, sun bərү, cami-Cəmi nuş edəlim,
Bu səngisar olmuş səri ol camla sərxoş edəlim.

Ruh ilə əqlı rah ilə layəqəlü məst eyləyüb,
Dəhri-zamanın qüssəsin bir dəm fəramuş edəlim.

Bu əql möhkəm qeyd imiş üşşaqə, gördük, ey rəfiq,
Gəl cəhd edüb, duruşalım, ta anı sərxoş edəlim.

45

Gəldim qəbiçə geydürüb, rəz qızı bir qucalım,
Adın anın cismi-lətif, ruhi-göhərpuş edəlim.

Çünkim zəminü asiman, gördük, sima eylər müdəm,
Gəl biz dəxi meyxanədə şol xum kimi cuş edəlim.

Qoy mədrəsəylə məscidi sufivü şeyxü vaizə,
Piri-muğanın camını deyr içrə biz nuş edəlim.

Ey saqiyi-ruhi-rəvan, bir dolu sun, billah, rəvan,
Ta kim Həbibə dərvishi biəqlü bihuş edəlim.

Şol kim edəcəkdür müdəm, gəl edəlüm biz sübhi-şam,
Ey piri püxtə, olma xam, demə ki, uş, uş edəlim.

21

Billah, səhərdir, saqiya, doldur bərə cam, içəlüm,
Layəqəlü məst olalım, biz rindü bədnəm, içəlüm.

Çün bu siyahkasə cəhan bir dəm bizə verməz aman,
Sun laləgun anı müdəm, hər sübhü hər şam içəlüm.

Ey saqiyi-xöcəstə-fal, hər rüzü həftə, mahü sal,
Namusi-cami daşa çal, qoy nəng ilə nam, içəlüm.

Milli Kitabxana

Açıldı çün gülşəndə gül, saqi, ələ al cami-mül,
Çunkim bizə qalur degül bu dövrü əyyam, içəlüm.

Müfti, müdərris, şeyx, imam gördüm ki, içərlər müdam,
Biz də¹ onlara tabe olub, ey əhli-islam, içəlüm.

Çün hazır oldu dəffü ney, gül-səbzə içrə yarü mey,
Vəqt qənimət anla key, gəl, ey dilarəm, içəlüm.

Meydir Məsihün qanı bəs, meydir çü ruhi-sani pəs,
Sən, ey Həbibə, sözü kəs, kim anı madam içəlüm.

Çün rəz qızı gözlərinin yaşı durur mey, bil müdəm,
Ey saqiyi-adil, bizə dəgmə, anı tam içəlüm.

22

Can içində dərdi-eşqin olalı, cana, müqim,
Gözlərindən sayru könlüm oldu sağı müstəqim.

Gün yüzün ayınəsinə baxduğunca hər nəfəs,
Gözümə rövşən görünür vəchi-rəhman, ey həkim.

¹ Vəznə görə "d" oxunmalıdır.

Hər qaçan bir busə etsə can ləbindən iltimas,
Bağrimı xunxarə qəmzən edər ol dəmdə dunim.

Nemətü nazın cahanın nə der, ey can, canü dil,
Kim olara cövri-nazın oldu çün nazi-nəim.

Ey Həbibə, cövrü nazın görəlidən gözlərim,
Könlümün aramı getdi, canda qəm oldu müqim.

23

Mana mehri ermədi sən məhliqanın, neyləyim,
Axın olmadı bu cövrü cəfanın, neyləyim.

Bir tükənməz qarə sevdadır başıma saçların,
Ey cahanın fitnəsi, ucundan anun neyləyim.

Tiz edəldən mənə xəncər mərdi-kafər gözlərin,
Rahəti qılmadı, getdi cismü canun, neyləyim.

Nə qədər fikri-dəqiq edər olursam bilünü,
Qayətinə əql erməz ol miyanun, neyləyim.

Xəttü xalın nəqşİ dildən göz yaşılo getmədi,
Yazusudur başuma, çunkim xudanun, neyləyim.

Milli Kitabxana

Bir nəfəs çün səndən ayrı oldu canım, ey sənəm,
Varlığın canü cəhanın, kün fəkanun, neyləyim.

Sordu can Ruhül-Qüdüsən şol dəhanın sırrını,
Bilməzəm mən sırrını, der, qeybdanun, neyləyim.

Olmadı bu pira hərgiz xani-vəslindən nəsib,
Sən səadətlü cəvanmərdi-cəvanın, neyləyim.

Arizin dövründə şol gül cilvə edər kəndünü,
Gör utanmaz yüzünü olbihəyanın, neyləyim.

Can gözün, Mərrük qəmzən seyfi çün ənbər olur,
Tiri-Zöhrə, Mahi-Mehri-asimanın, neyləyim.

Çün Süheyli ləblərin bir busə verməz canuma,
Gündə min gəz öpdüğünü firqət onun, neyləyim.

Ləlü yaqtı rəvanımdan rəvan etməz sana,
Ey Həbibə, saqiyi-namehribanun, neyləyim.

Ol həvavü bu həvəs kim ləbləri et cam¹,
Heç edüb yelə verür zülfün o canun, neyləyim.

¹ Misra bütöv deyil.

Gər səninçün qılmayam çak, ey büti-nazik bədən.
Gorum olsun bu qəba, əgnimdə pirahən-kəfən.

Çıxmaya sevdayı-zülfin başdan, ey məh, gər yüz il
Üstixani-kəlləm içrə dutsa əqrəblər vətən.

Gərçi şad olman dəxi, ey dil, bundan böylə kim¹,
Çün mənə həmdəm olan sənsən, nə sən olgil, nə mən

Düşdi şəbnəm bağə, gəl, ta gül nisar etsün sana,
Səbzənin hər bərginə bir dür ki, tapşurmuş çəmən.

Ey könül, eşq əhlinə hər dəm gülərdin şamtək,
Mən deməzmiydim ki, bir gün ağılıyasıdır gülən?

Necə dinlənsün Həbibin sənsiz, ey əndamı gül,
Çün batar cisminə təndə hər tük olmuş bir tikən.

¹ Üçüncü beyt cüngdəndir (vər. 596).

Ey ağızı qonçə, çöhrəsi gül, xətləri səmən,
Zülfü bənəfşə, hüsni çəmən, boyu yasəmən.

Sahib cəmalü əhli-kəmal, şəkkərin məqal,
Yusif sıfətli, İsa nəfəs, vəchidə Həsən.

Ey könlü səngü adəti cəng, xuyi həm pələng,
Haz eyləyən, kirişmə qılan, aşiq öldürən.

Yox-yox, xəta dedim, qələt etdim, koc anladım,
İş vəfa və könlü səfə, aşiqin sevən.

Az eylə, ey Həbib, şikayət ze cövri-dust,
Dərdi-bəladən inciməsin aşiqəm deyən.

Gözüm eydür könlümə: şol huri-məhvəşdən saqın,
Könlüm eydür: yürü sən¹, var san şol, gözü qaşdan saqın.

Könlümü gözüm xəyalını vətəndir gərçi kim,
Ey sənəm, billah, lütf et, abu atəşdən saqın.

¹ "Sən" artıqdır.

Milli Kitabxana

Ey bəlalü dil-şikəstə, vey pərişan-hal, eşid
Sözümü: şol cadi sünbüл, zülfı-sərkəşdən saqın.

Sana gər rüsvayı-xəlq olmaq gərəkməzsə, a dil,
Yürü var şol məsti-cadu iki sərxoşdan saqın.

Ol həbibə-bivəfanın qövlinə inanma sən,
Ey Həbibə, sana dedim abu atəşdən saqın.

27

Xabi-qəflətdən oyansun eşqi-dildar istəyən,
Bülbülü-şuridə olsun vəsli-gülzər istəyən.

Ney kimi bağın dəlib, hər dəmdə nalan eyləsün,
Dərdilə yansın, yaxılsın vəsləti-yar istəyən.

Aşıqın yanmaqdən özgə dərdinə dərmanı yox,
Yanmağa pərvanə bolsun şəmi-rüxsər istəyən.

Aşıq oldur canü dildən dərd qıldı ixtiyar,
Dərdinə dərman buldu dərdi təkrar istəyən.

Can verib bir can üçün yansa Həbibə, qəm deyil,
Masəvadan fariğ oldu vəsli-dildar istəyən.

52

Milli Kitabxana

28

Könlümü həm dəmbədəm edər pərişan saçların,
Əqli qılur dəngü valeh, məstü heyran saçların.

Bir dükənməz qarə sevdadır ki, ucu yox anın
Mən pərişan-xatırın başında, ey can, saçların.

Gün yüzündür gərçi iyəniylə dini aşiqin,
Mana yetər dünyada küfr ilə iman saçların.

Gər dü kövni bir qılına versələr min can ilə,
Ey sənəm, billahi, vermə k-ola¹ məccan saçların.

Üqdəsindən bir gireh çözərsə orşin üstünə,
Tutar Ayü Günəşin yüzünü yeksan saçların.

Qalıyəvü müşkü ənbər qıldı təblü ud, ney,
Sərbəsər xaki-cəhani ənbərəfşan saçların.

İki kövnə bir qılı niycəsi olmasın mühit,
Qurdı çün orşül-əzim üstünə sayan saçların.

Dört kitabın müşkilini bu Həbibə etsə həl,
Nola çunkim oldu ana nəqlü bürhan saçların.

29

¹ K-ola - ki ola

Qamu cövri ki, cana, cana etdin,
Qamusun xub key mərdanə etdin.

Gözün qan ağladığu, ey pəriru
Ki, hərdəm zülmünü insanə etdin.

Əlinə tiğ verdün iki məstin,
Bu rəsmü adəti türkənə etdin.

Şu məst etdiklərin mehrab içində
Görən der: məscidi meyxanə etdin.

Şu can deyrində yaxdın iki şəmi,
Cəhani yeksər atəşxanə etdin.

Çü zənciri saçuna şanə urduń,
Tökəli aqılı divanə etdin.

Cəmalin şəminə yanmaǵa hər dəm
Qamu can mürğünü pərvanə etdin.

Yüzün nətində xalın baydaqunu
Sürəldən şahları fərzanə etdin.

Saçunun bir qılın, ey müşhəfi-can,
Həzaran qisseyi-əfsanə etdin.

Könül mürgün giriftar etməgiçün
Şu zulfu xali damü dano etdin.

Həbibi, qulağuna söylə yarın,
Sözünü çünkü sən dürdanə etdin.

30

Nə kövkəbdir bu, ya rəbb kim, Gün əşdən nuri rövşəndir,
Nə qəbqəbdir ki, ətrafi gülü reyhanü gülşəndir.

Nə xəddü arızü xət kim, mühəqqəq nəqşi-Çin olmuş,
Nə şirin nöqtədir ağızı ki, elmi-qeyb üçün fəndir.

Nə müşkil üqdədir zülfü ki, əql am edəməz həl,

.....

Şirin ləbdir ol Xosrov ki, can Fərhadidir anın,
Nə Leylidir ki, Məcnunu həzaran həmçü mən səndir.

Milli Kitabxana

Əgər şeytan degilsən, gəl mələk kimi sücud eylə,
Şu ziba vəchinə yarın niçün kim vəchi-əhsəndir.

Şu caduyi kəmankeşdir ki, qan içməkdən usanmaz
Şu hindu xali-dilkəş gör, neçə yıldır ki, rəhzəndir.

Əgərçi sufinin fikri həmişə hurü cənnətdir,
Həbibə sevdigü candan şu dinün nuru oğlandır.

31

Tapun kim, canların cananəsidür,
Bu aşiq can anun cana nəsidür?

Yüzü bir şəmi-candır, aləm-əfruz,
Kim anun mehrü meh pərvanəsidür.

Rüxün nətində xalün baydaqınınun,
Qamu şahi-cəhan fərzanəsidür.

Bu cümlə zülfü canun zülfü xalun,
Birisı damü, biri danəsidür.

Saçın məşşatəsinin dil olubdur,
Necə getsün ki, hər dəm şanəsidür.

56

Qaşın mehrabi can ikən əcəb bu,
Kim əhli-şirkin ol meyxanəsidür.

Saçı zəncirin hər dəm Həbibi,
Bu əqlü canü dil divanəsidür.

Zülali-ləlin içün olmayaq xak,
Həvan oduna hər dəm yanəsidür.

32

Kainatın varlığından mənə sən şafı yetər,
Qibleyi-mehrabı, cana, qaşının taqi yetər.

Nari-hicranın duxani zülmətini sürməgə,
Şəmsi-can, zöhrə-cəbin, mahin yüzü taqi yetər.

Cani-miskin mari zülfə ağularsa, qəm degil,
Zərrəcə şirin ləbinin çünki tiryaki yetər.

Gərçi yaran məst olub, nuş eyləməzlər kasəyi,
Bizə Fəzlin dövlətində cürəyi-baqı yetər.

Şəmsi-dinün səhbətində bizə, ey yarı-zərif,
Noqlü şəmü səbzə abü saz ilə saqı yetər.

Biz bu bipavü sərü üftadə, dilrişin müdam,
Tutmağa əlində camı saidi-saqı yetər.

Dürdü safi nə sunarsa saqiyi-can, nuş qıl,
Dimməsün kim, ey Həbib, məstdürür saqı, yetər.

33

Pərtövi-hüsni-cəmalın aləmi pürnur edər,
Əhsəni-vəchi-xəyalın adəmi məsrur edər.

Ləli-canbəxşin əgərçi mürdə cismə can verir,
Çeşmi-bimarin, nigara, canları rəncur edar.

Kilki-qüdrət alnına çün fəzli-bismillah yazar,
Yəni rəhman surətin şeytanı gözdən dur edər.

Eyni-fəttanınlı qaşın, zülfən, ey məhru sənəm,
Neçə izzət əhlini pamal edübən xar edər.

Cəm degil, xeyli-xəyalın yıxsa, ey şəh, can evin,
Çünki hüsnün gənci-eşqünlə anı məmur edər.

Ruxlərin şəminə can pərvaz edüb pərvanəvəş,
Yandığınca saçların ol miskini məhcür edər.

Münşiyi-qüdrət yazar çün dəftərinin surətin,
Xətti-tövqiünü ol dəm riqəyi-mənşur edər.

Hüsnünün təqvimini çün bağlar əhsən vəchilə,
Xəttü xalının rüqumi əbcədin məstur edər.

Həqşini pərgarinin nəqqası-surət yazacaq,
Abu rəngin rəsm içində büt kibi məstur edər.

Ləlü lölönün Həbibi nəzm edəcək mədhini,
Eşidən der bu Məsihadır ki, nəfhi-sur edər.

34

Nigara, zülfı-şəbrəngin ki, əyyamın siyah eylər,
Mənim ol ömrümü badə verüb, hər dəm təbah eylər.

Sən ol insani-kamilsən, ola, ey surəti-rəhman
Ki, daim hüsniñ səcdə sürüşü mehrü mah eylər.

Əmin olan həvadisdən, dü aləmdə o aşiqdir
Ki, sən məşuqi-qeybinin eşigin ol pənah eylər.

Səadətli ayağınun tozu hər başa kim qonsa,
Əlini erdürür ərşə, adın sahib-küləh eylər.

59

Milli Kitabxana

Bu xaki cismimi mehrin odunun yeli yaqdıqca,
Gözüm seylab olur ol dəm, həm ahim kuhi kah eylər.

Qamu şahmat olur şaha fərəs filiyə fərzin sür,
Qaçan kim baydaqi-xalın rüxün nətində şah eylər.

Müənbor zülfinə müşki-xəta öygənmək etdikcə,
Yanar fikri-xətasının oduna çün günah eylər.

A Şəmsəddini-canpərvər, titirər gög, qamu əxtər,
Həbibə eşqin odundan k-o dəm dərd ilə ah eylər.

35

Məgər badi-səba zülfin ucundan key pərişandır
Ki, başı canü dil hər dəm ayaq altında rizandır.

Müfərrih ləlü yaqutun xəyali-fikrin edəldən,
Bu cani-şirin, ey dilbər, əcəb diltəngü heyrandır.

Gözünlə zülfə-şəbrəngin görəldən canü dil hər dəm,
Pərişanhalü aşiftə, nizarü zarü giryandır.

Qaşınla kirpigü zülfün, xəti-xalılə həm ləlin,
Oxulan müşhəfi-candan der ol ayati-Qurandır.

60

Milli Kitabxana

Məni rüsvayı-xəlq etsə əcəbmidir qəmi-eşqin
Ki, hər dəm navəki-qəmzən dilü can içrə pünhandır.

Qiyamət qamətin eynim görəldəndir rəvan, ey dust,
Bəlayi-nagəhandır bu, kim ol aşubi-dövrandır.

Həbibə dərvişin şövqin görəldən, ey pəri peykər,
Rəvan axıtdığı gözdən aqıqü ləlü mərcandır.

36

Gül yanağın üzrə çün ol sünbüli-sərkəş yatur,
Cümələ sərkəş dillər ana bağlı xoş-naxoş yatur.

Hərki hüsniñ Kəbosində görə fəttan eynünü,
Der rəvan mehrab içində bir-iki sarxos yatur.

Çüştü çapuq bir əcəb oğrudur ol hindu sənün,
Bağı-cihanдан¹ sibü gül-şəftalü verüb xoş yatur.

Qabi-qövseynünlə qəmzən oxuna canü dili
Sinəmiz içində həm qurbanü, həm tirkəş yatur.

Gözümün yaşıla ahim ataşindən yerü gög
Xüşkü tar olmuş, Habibi, həm quru, həm yaş yatur.

¹ "Bağı-candan" olmalıdır

Milli Kitabxana

Çin elindən çin səhər çün şol büti-ziba gəlür,
K-ayü gündən rüxlərinin pərtövi-ziba gəlür.

Çün gəlür min naz ilə ol sərvi-səməndam yar,
Sanasan Məcnunə Leyli, Vamiqə Əzra gəlür.

Ey ki, qəddi-dilbəri sərvi-səhiya bənzədən,
Rast et, billah, nəzər kim, müntəha bəla gəlür.

Müshəfi-hüsün təfsül etdüğümə ruzü şəb,
Taleimdə görünən bu surəyi-tənha gəlür.

Hər qaçan badi-səhər dəprətsə müşkin zülfini,
Xatirim olur pərişan, başuma sevda gəlür.

Huri-eynə dəvət etmə məni, vaiz, varmazam,
Hüsн içində çünki, şol bimislübihəmta gəlür.

Nərgisi-məxmurə din¹ kim, taki xudbin olmasun,
Bağ içində seyr edə şol gözləri şəhla gəlür.

Kəbeyi-kuyin ziyarət etməyə badi-səba,
Eşiginə hər səhərgah bisərə bipa gəlür.

¹ Deyin, deyiniz

Milli Kitabxana

Al əlindən ayağı, qoy ayağında başunu,
Saqiyi-zöhrə cəbin, gün yüzli məhsimə gəlür.

Qapusunda guşı həlqə qıldığım bu k-eşidəm,
Ta ki deyə rəhm edüb şol aşiqi-rüsva gəlür.

Xəstə dil olduğuna, qəm yemə, ey can, dəmbədən
Zi saadət kim qulunu görməgə Mövla gəlür.

Çün Həbibi gördü bu gün dilbərin didarını,
Sanmanun¹ könlünə ayrıq qüsseyi-fərda gəlür.

38

Aşıqə məşuqinin cövrü səfəsi xoş gəlür,
İkki aləmdən ana bir mərhəbəsi xoş gəlür.

Gözlərim dərdinə sūrmə olmağıyçün dəmbədəm
Tutiyayı-cövhərindən xaki-payı xoş golur.

Ömri-baqı saçlarındır, badə verma, ey sənəm,
Görün ol ömri-əzizi, çün bəqası xoş gəlür.

Cümlə bu xəlqi-cəhanın qılıq qalindən mənə
Eşigində itlərənün macərası xoş gəlür.

¹ S a n m a - anın

Sana, ey zahid, behiştü hurü rizvani, mənə
Ol büti-ziba nigarımın liqası xoş gəlür.

Bu Həbibinin duasın müstəcab et, ey sənəm,
Çün kərəm əhlinə dainin duası xoş golür.

39

Dur, ey mürğı-səhər, billah, ağaz et,
Sərağazın odunu cangüdaz et.

Müxəyyər eylə üşşaqı nəvadə,
Sifahan yüzünü göstər, hicaz et.

K-o zəngüleylə mərğuli nigarın
Səri-zülfini tutub rudsaz et.

O gülrux qönçələbdən busə istə,
A bülbül, hər nəfəs nazü niyaz et.

Edərək busəligi eylə yürək,
Şu udü çəngü nayı pərdəsəz et.

Nigara, ayağından saçmı dər,
Qubar olmuş rüusi sərfəraz et.

64

Milli Kitabxana

Şu müşkin zülfinin çinini çözgil,
Bu miskin aşiqin ömrün diraz et.

Fəhmindir nöqteyi-mövhüm,
Həbib, Sən andan bir xəbər sor kəşfi-raz et.

40

Ey afitabi-dövlət,vey kövkəbi-hidayət,
Ey mətləyi-tacəlla,vey nuri-bibidayət.

Şəmi-rüxi-cəmalın bir nuri ləmyəzəldir,
K-ənvarınə bulunmaz hərgiz anın nihayət.

Ey nuri mehri-aləm,bir məhdürür ki,yüzün,
Mehr ilə mahə eylər hər dəmbədəm sirayət.

Hicrin şəbində məqsud yolunu yad qıldırm,
Bir guşədən görüngil,ey kövkəbi-hidayət.

Sən müşhəfi-həyatı yazdıqda dəsti-qüdrət,
Yüzün səhifəsinə nəqş etdi yeddi-ayət.

Kirpiklərinlə qaşın,zülfin hürufidir ki,
Səbülməsanidə səhh oldu ol kitabət.

Sünbul saçını çözəmə kim,necə baş ayaqda
Qalır ucundan anın bicürmü bicinayət.

65

Milli Kitabxana

Məşuqinin, ey aşiq, mehri odu yelinə
Hər dəmdə abü xakə bax, eyləmə şikayət.

Məşuqədən xəbər kim bilmək dilərsə, yansın
Eşq oduna ki, aşiq budur əssəh rəvayət.

Bipavü sər fənədə qalmışdırür Həbibi,
Lütfünlə dəstigir ol, fəzlinlə et inayət.

41

Görəldən zülfı-ənbərbarın, ey dust,
Pərişandır bu diləfgarın, ey dust.

Yaşarduqca ləbi-ləlində xəttin,
Qızarır atəşi-rüxsarın, ey dust.

Nə şirin abu rəngü xalü xətdir,
Şu ziba surəti-pərgarnı, ey dust.

Bu gün mahiyyəti sənsən həqiqət
Bu haftü pəncü nöhlə çarın, ey dust.

Əcəb afətdürür cani-cəhanə
O çeşmi-caduyi-əyyarın, ey dust.

Nə rövşən şəmsi-dinü mehri-cansan
Ki, tutdu aləmi ənvarın, ey dust.

66

Milli Kitabxana

Olubdur qərqi-ənvari-təcəlla
Həbibi görəli didarm, ey dust.

Yüzün mahin görən mehrinə baxmaz
O çərxi-atłası-dəvvərin, ey dust.

42

Dil saçından oldu sevdayı mizac,
Cana, şirin ləblərindən et əlac.

Eyni candır əllərindən zəhri-nab,
Sənsiz abi-zindəgi milhi-ücac.

Ənbəri-sara saçından oldu xak,
Nafeyi-Çin necəsi bula rəvac.

Hüsnünin razın necə saxlaya dil,
Gizləmək mümkünmi misbahı zücac.

Cövhərindən xaki-pakin, ey sənəm,
Erişən baş olmadı möhtaci-tac.

Bu Həbibi dünyəvü üqbadə bəs
Həsrətindən qeyrə etməz ehtiyac.

Olmadan bu badü atəş xakimiz,
Mahi-mehrirlə bulaydı imtizac.

67

Müsəddəs

Dün gördüm ol nigari-tərəbnakü ərcimənd,
Kafur əliylə dəstələmiş ənbərin kəmənd,
Baxdim şikənci-türəsinə zarü müstəmənd,
Bir şəxsi-natəvan oturur gərdənində bənd,
- Kimdir bu miskin, ol nə rəsəndir? - dedim, dedi:
- Zülfim kəməndi tutsağı canindürür sənin.

Çəkmiş cəmalə fərrü dəmü izzü cahını,
Ənbərlə doldurub, başa əymış külahını,
Əbrin yüzündən aldı və ərz etdi mahını,
Gördüm yüzündə daneyi-xali-siyahını,
- Şol müşk lalə üzrə nədəndir? - dedim, dedi:
- Canında əksi-dağı-nihanındürür sənin.

Ləlü göhər dişiyılə yapışmış dodağınə,
Müşki-Xütən həvəsdən ulaşmış yanağınə,
Dürri-Nəcəf həvədən asılmış qulağınə,
Çox danə-danə nəsnə tökülmüş ayağınə,

Milli Kitabxana

- Hey-hey, bu nə əqiqi-Yəməndir? - dedim, dedi:
- Gözdən axan cigirdəki qanndürür sənin.

Gəşt ilə çıxdı gülşənə ol sərvi-gül-üzar,
Əlvanı meyvə daməninə tökdü şaxsar.
Mən gördüm anda püstəvü badamü sibü nar,
Bir mürğ oxurdu arizi bağında zar-zar,
- Ol mürğ nə mürğ, bu nə çəməndir? - dedim, dedi:
- Bağı-çəməndə mürği-rəvanındürür sənin.

Göz gördüğünçə könlüm olur hüsnü maili,
Eylər dəli bu şivə ilə neçə aqili,
Sehr eyləmiş yüzündə yenə çahi-Babili,
Bənd etmiş anda bir neçə sahibnəzər dili,
- Çin söylə, bu nə çahi-zəqəndir? - dedim, dedi:
- Ey çox xəlali, kəndü məkanındürür sənin.

Yaşım yürüdü su kimi ol sərv suyinə,
Göz baxa qaldı zülfü xətű ruyü muyinə,
Piranəsər könül axub ol qəddi-cuyinə,
Aldandı tifltək dil anın rəngi-ruyinə,
- Bu nə xöcəsta sərvi-səməndir? - dedim, dedi:
- Bəxti-səidü ömri-cəvanındürür sənin.

Milli Kitabxana

Nərgis oyandı, bu çəmən damənü caməxab¹,
Gül çıxdı, pirəhən yaxasından açub niqab,
Təb düşdü canə, cümleyi-afaqi tutdu tab,
Ol dəm ki, doğdu qibleyi-məşriqdən afitab,
- Bir zərrə gördüm anda, dəhəndir! - dedim, dedi:
- Bu söz yəqin, Həbibi, gümanındürür sənin.

¹ Misra bütöv deyil.

Qıtə

Səfa həngamıdır, işrət dəmidir, ey güli-rəna,
Açü bağı-lətafətdə görünüsün pərçəmin, cana,
Münəvvər eyləsün ruyun dili-üşşaqi-qəmxari,
Dili-naşadi şad eylə, budur xasiyyəti-məna.

LÜĞƏT

A

Abdullah - Allahın qulu

Abi-heyvan - dirilik suyu

Abi-rəvan - axan su

Abi-zindəgi - dirilik suyu

Akif- islahedici

Aləm əfruz- aləmi işıqlandıran

Arız - üz

Aşıyan - yuva

Aşub - qalmaqla, fitnə

Ayruq - ayrı, qeyri, artıq

B

Bad - yel

Badi-bahar - bahar yeli

Bəsirət - həqiqəti görmək

Bidirəng - qorxusuz, çəkinmədən, gözləmədən

Bihəmtə - tayı-bərabəri olmayan

Birah - yolsuz, yolunu azan

Bürhan - dəlil, isbat

Büryan - yanmaq, qovrulmaq

Bulmaq - əldə etmək, tapmaq

C

- Canpərvər* - ruhu oxşayan
Cəbin - alın
Cənnəti-firdövs - cənnət bağı
Cilvə - görünmək, parıldamaq
Cübbə - üst geyim
Cüdi-binəhəyat - sonsuz səxavət
Cürə - bir udum
Cürm - təqsir, günah
Cüstüçü - aramaq

Ç

- Çah* - quyu
Çeşmə-bina - görən göz
Çin - 1. Ölkə adı; 2. Doğru; 3. Qıvrım saç
Çözgil - həll etmək, xirdalamaq, əlac etmək

D

- Dai* - iddia edən
Dam - tələ
Dana-bilici
Darıüssəfa - şəfa evi, xəstəxana
Deyr - monastır, rahibxana
Dəhr - dünya, aləm
Dəmsaz - uymaq, məşğul olmaq

Dəprətmək - tərpətmək

Dərbən - qapıcı, keşikçi

Dəstar - əmmamə, çalma, sarıq

Dəti-qüdrət - Allahın əli, qüdrətin əli

Dəvan - qaçan

Dəvvar - dövr eləyən

Diləfkar - ürəyi pərişan, qəmli

Diləfruz - ürəyə yatan, qəlbi işıqlandıran

Dili-pürxun - ürəyi qan ilə dolu

Dilriş - qəlbi yaralı; şeirdə: aşiq, vurğun

Diraz - uzun

Duxan - duman, tüstü

Dur - uzaq

Duruşmaq - tab gətirmək, dözmək

Dünyavü üqba - dünya və axırət

Dürd- şərabın xilti

E

Elmi-qeyb - qeybdən xəbər verən elm

Elmi-lədünni - Allah vergisi olan elm

Erişmək, ermək (irişmək, irmək) - yetişmək, çatmaq, qovuşmaq, birləşmək və s.,

Eyd - bayram

Eydiür - söylər, xitab edər

Eyni-aşub - fitnəli göz

Ə

Əbcədi-hürufi - ərəb hərflerinin tərtibi və onların rəqəmləri

Əbhər - nərgiz gülü

Əbr - bulud

Ədəm - yoxluq

Ədvar - dövrlər

Əfi zülfən - ilan saçın

Əfyun – tiryək

Əhəd-tək

Əhli-şirk - Allaha şərik çıxan, yolunu azan

Əklədi-əlavə etdi

Əla - hündür, uca

Əltəf - lütflər

Əma - kor

Ənasır - ünsürlər: su, od, torpaq, külək (ab, atəş, xak, bad)

Ənbərbar - ətir saçan

Ərcimənd - alicənab, qiymətli

Ərşüll-əzim - böyük kainat

Əsəhh - çox doğru, səhih

Əsfəl - alçaq

Əsma - isimlər

Ətiyyə - bəxşış

Milli Kitabxana

Əyyam - günlər

Əyyar - çevik, hünərli

Əzim-üşşən - şəni uca, yüksək

F

Ferz - şahmat oyununda vəzir fiquru

Fəhm - anlaq

Fəm - ağız

Fərdi-yekta - tək, misli olmayan

Fərəs - at; şahmat oyununda at fiquru

Fəttan - fitnəli

Fəzl - alım, müdrik

Fəzli-feyz - müdrikliyin feyzi, əhəmiyyəti

Fitnə-əngiz - fitnə doğuran

G

Giran - bahalı

Gireh - düyün

Gülruk - gülüzlü

H

Həqqi-təala - yüksək Allah, tanrı

Həmtə - bərabər

Həyati-cavidan - əbədi həyat

Həzar - min

Milli Kitabxana

Hidayət - doğru yola çağıran, həqiqətə dəvət edən

Huri-cinan - behişt hurisi

Hüma - ənqə quşu, cənnət quşu

Hürufi-həca - əlifbanı təşkil edən hərflər

X

Xaki-pak - pak torpaq

Xali-dilkəş - ürəyə yatan xal

Xar - alçaq

Xədd-yanaq

Xəti-yaqut - qırmızı üz

Xuni-süvəyda - qanla yazılmış

Xülq - xasiyyət

İ

İmtizac-qarışq

İsmi-hüsn - gözəllik adı

İssi - sahib, yiye

İzaz - əziz, izzət

K

Kah - saman

Kamankeş - kaman çəkən, ox atan

Kaşanə - saray, imarət

Milli Kitabxana

Kəman-əbru - qaşı kaman

Kamtər - həqir, kimsəsiz

Karan - kənar, sahil

Kəsrət - çoxluq

K-o - ki, o

Kövkəb - ulduz

Küfr - günah, örtmək

Q

Qal - söyləmək, danışmaq

Qamu - hamı

Qəbiçə - don

Qəddi-bala - yüksək boy

Qəmərrux - ay üzlü

Qəni - varlı

Qüsl - təmizlik, yuyunmaq, pak olmaq

L

Laləgun - laləüzlü, lalə rəngli

Layəqəl - ağlığını itirmiş, ağılsız

Ləmyəzəl - Allah

Lölö - ləl, qiymətli daş

M

Ma -su

Masiva - bundan başqa

Mehr - məhəbbət; Günəş

Meykədə - meyxana, şərab içilən yer

Meysaz - şərab hazırlayan

Məad-axırət - gediləcək yer

Məccani - pulsuz

Məfxər - iftixar səbəbi

Məhi-növ - təzə Ay, yeni doğulan ay

Məkr - hiylə

Məqami-ali - ali yer, müqəddəs yer

Mənşur - yayılmış

Məstur - örtülü, gizli

Məşam - burun

Məşqi-qeyb - qeybin yazısı

Məşşatə - bəzəkçi

Məzhər - zahir olunan, görünən

Misbah - çıraq, işıq saçan

Mizac - təbiət

Mövlana - böyük, ağa

Müavin - kömək

Müdam - daima

Müənbər-zülf- ətirli saç

Mühəqqəq - həqiqət, doğrulduğu bəlli

Milli Kitabxana

Müxəyyər - ixtiyar sahibi

Münfəsil - peşman

Müntəha - sonu, intəhası olmayan

Mürdə - ölü

Mürəqqə - dərvişlərin geydiyi libas, xırqə

Miqim - məskən salan

Müsəbbe - yeddiidən ibarət

Müsəffa - 1. Sefa bəxş edən; 2. Saf, xalis

Müshəf- Quran

Müstədam - daim

Müstəhəq - möhtac, haqqı olan

Müstəmənd - biçarə, zavallı, dərdli, möhtac

Müsfiq - şəfqətli, mehrİban

Müşki-xəta - Çin ətri

Müttəli - xəbəri

N

Nab - xalis, saf

Nafeyi-Çin - Çin ətri, Çin müşkü

Nari-hicran - ayrılhq odu

Naseh - nəsihət edən

Nay - çalğı aləti, ney

Nəng - namus, həya, ar

Nargisi-məxmur - xumar gözlü

Nəshi-əkbər - böyük fəlakət

Milli Kitabxana

Nəsnə - şey

Nəva - oxumaq, fəryad etmək

Nuri-hüveyda - görünən işıq

Ö

Ömri-baqı - qalan ömür, əbədi ömür

Öyğənmək - təşbeh etmək, bənzətmək

P

Payan - son

Peyda - gözə görünən, aşkar

Pərtövi-hüsniün - üzünün işığı, ziyası

Pərvanəvəş - pərvanə kimi

Piçü tab - dolaşmaq, əzab-əziyyət

Piranəsər - qocaman, müdrik, dünya görmüş, yaşılı adam

Piri-meyfuruş - qoca şərabçı

Piri-muğan - xərabat əhlinin müdrik başçısı

R

Rahi-nicat - qurtuluş yolu

Rahzən – yolkəsən

Rəhman - rəhm edən, Allahın adı

Rəmim - çürümüş sümük

Rəncur - xəstə

Rəsən - ip, kəndir

Rətb - yaş, təzə

Rətəl - xoş kəlam

Rəz - tənək

Ritli-giran - böyük qədəh

Röhban - tərki-dünya, rahiblər

Rövzeyi-hüsн - gözəllik bağlı

Rovzə - bağça

Rudsaz - musiqi aləti düzəldən

Ruhi-qüds - müqəddəs ruh

Rüəsa - rəislər

S

Sağər - şərab piyaləsi

Said- qol, yüksəkliyə ucalan

Saqınmaq - qorunmaq, gözləmək

Sane - yaradan, sənətkar

Sayqu - xəstə, özündə olmayan

Seylab - sel suyu; şeirdə: çoxlu göz yaşına işarədir

Səbül-məsani - Quranın fatihə surəsini təşkil edən yeddi ayə. Hürufizmdə insan surəti

Səhh - təsdiq əlaməti

Səhm - qorxu, pay

Səmag - iki parlaq ulduz

Səncileyin - sənin kimi

Səngisar - daşqalaq

Milli Kitabxana

Sərgərdan - düşkün, avara

Sərvi-ravan - yeriyən sərv ağacı (ucaboylu gözələ işarədir)

Sib - alma

Siratü'l-müstəqim - doğru yol

Sirri-əsma - adların sırrı

Siruş - mələk

Söyləşmək - deyişmək, sorğu-sual və s.

Sunmaq - vermək, irəli uzatmaq

Sur - şadlıq

Sübhan - Allahın adlarından biri, yaradan

Süvəyda - ürəkdə olan qara nöqtə

Şəfi - kafi, kifayət edən

Şahpər - qanad

Seş-cəhət - altı tərəf

Şəb - gecə

Şabab - gənclik

Şəbi-hicran - ayrılıq gecəsi

Şəbrəng - qaranlıq

Səmsəddin - dinin günəşi

Sətarət - qorxmaz, qayğısız, dəcəl

Sövq - həvəs

Şu-bu

T

Tağ - qat

Taha -Quran ayəsi

Tahir - təmiz, pak

Tapu - hüzuz, qulluq, xidmət, səcdə, təzim və s.

Tapunmaq - sitayış etmək

Təbah - puç

Təmənnayı-vüsal - vüsala yetişmək arzusu

Tən - bədən

Tərəbnak - şad, şən

Təzvir - hiylə, yalan

Tirkəş - ox qabı

Tırqamət - düz qamət

Tiz - iti

Türreyi-tərrar - dağınış saç

U

Urumaq - vurmaq, qoymaq

Uşanur - düşür

Ü

Üftadə - düşkün

Üqdə - düyüñ

Ülum - elmlər

Üstüxan - sümük

Milli Kitabxana

V

Vəch - üz

Vəhy - ilham

Vicudi-kainat - kainatın varlığı

Vird - təkrar etmə, bir şeyi təkrar-təkrar oxumaq

Y

Yabis - quru

Yengi - yeni

Yəğma - talan etmək

Z

Zəhri-nab - xalis zəhər

Zəkat-onda bir

Ziba - gözəl

Ziəcəb - təəccüblü

Zülcac - büllur, şüşə

MÜNDƏRİCAT

Füzulini heyran edən şairimiz.....	4
Tövhid.....	17
Qəsidələr.....	20
Qəzəllər.....	25
Müsəddəs.....	68
Qıtə.....	71
Lügət.....	72

Milli Kitabxana

HƏBİBİ

ŞEİRLƏR

"ŞƏRQ-QƏRB"

BAKİ-2006

Milli Kitabxana

Buraxılışa məsul:

Əziz Güləliyev

Texniki redaktor:

Rövşən Ağayev

Tərtibatçı-rəssam:

Nərgiz Əliyeva

Kompyuter səhifələyicisi:

Azər Quliyev

Korrektor:

Pərinaz Səmədova

Yığılmağa verilmişdir 27.06.2006.

Çapa imzalanmışdır 17.07.2006.

Formatı 60x90 $\frac{1}{32}$. Fiziki çap vərəqi 2,75.

Ofset çap üsulu. Tirajı 25000. Sifariş 87.

Kitab "Şərq-Qərb" mətbəəsində çap olunmuşdur.

Bakı, Aşıq Ələsgər küçəsi, 17.